

OD REDAKTORA

Oddajemy do rąk Czytelników kolejny, już XIX tom „Małopolski”. Rocznik zachowuje dotychczasową strukturę. Znalazły się w nim zarówno teksty naukowe, popularno-naukowe, materiały źródłowe do dziejów idei regionalizmu i osób związanych z tym ruchem, artykuły o edukacji regionalnej oraz recenzje i sprawozdania z ważnych dla środowiska regionalistów wydarzeń.

Część pierwszą pod tradycyjnym tytułem *Problemy, sprawy, ludzie* otwiera tekst naszego stałego autora Bogusława Krasnowolskiego, znakomitego znawcy urbanistyki i dawnej sztuki małopolskiej. Czytelnik odbędzie wędrówkę po Sącach: Starym, Nowym i Podegrodziu, poznając tajniki ich powstawania w średniowieczu, rozwoju przestrzennego i zachowanych zabytków. Z ziemi sądeckiej przeniesiemy się do Wieliczki. Jakub Pieczara napisał tekst poświęcony księgom metrykalnym Parafii św. Klemensa. Autor przygotowuje większe studium historyczno-demograficzne na temat ludności tego górniczego miasta w okresie przedrozbiorowym, które jest oparte głównie o rejestry metrykalne. Tylko na ich podstawie można dziś pokusić się o szerszą analizę społeczeństwa Wieliczki, ponieważ podstawowe serie ksiąg miejskich już nie istnieją. Treść tego artykułu wykracza poza granice Wieliczki, stanowiąc dobre wprowadzenie do znajomości źródeł metrykalnych i ich potencjału informacyjnego. Spod pióra Bogusława Krasnowolskiego wyszedł też kolejny artykuł poświęcony wciąż jeszcze nie do końca rozpoznanej historii Wolnego Miasta Krakowa i jego okręgu, zwłaszcza ówczesnych przemian modernizacyjnych, w tym budowy nowych dróg. Z kolei Sebastian Waciga wprowadzi Czytelnika w krąg podkrakowskich Kijaków, którzy przez całe pokolenia zaopatrywali mieszkańców Krakowa i miast sąsiednich w przedniego smaku kiełbasy i kiszki, przez co zachowała się dobra pamięć o nich i ich zwyczajach. Do innego świata powędrujemy pod przewodnictwem Marii Kurzei-Świątek, która pracowicie wydobyła z niepamięci kontrowersyjne, urzędzone w czasach hitlerowskich, tuż przed wojną, kongresy Niemieckiego Frontu Pracy i udział w nich grup regionalistycznych z Podhala i Sądecczyzny. Okres tuż powojenny, a w szczególności działalność tarnowskiego Caritasu jest tematem artykułu Pawła Glugli. Autor zebrał szczegóły pomocy materialnej dla ofiar zawieruchy wojennej, a skala tej pomocy w tak trudnych czasach budzi podziw. Dział pierwszy zawiera

nadto dwa interesujące artykuły poświęcone krajobrazowi naturalnemu i kulturowemu. Katarzyna Fajak podjęła aktualny temat gospodarowania dziedzictwem przyrodniczym na podstawie ochrony polan Babiej Góry, a Bernadetta Birczyńska prowadzi nas okiem architekta na tereny Beskidu Niskiego i Łemkowszczyzny. Natomiast Anna Pieczka w kolejnym artykule zwraca uwagę na owocną działalność bibliotek publicznych w zakresie zachowania, dokumentowania i popularyzacji regionalnego dziedzictwa kulturowego. Część pierwszą zamyka tekst Ewy Horyń i Ewy Żmudy, które poddały analizie językoznawczej nazwy krakowskich duszpasterstw akademickich.

W drugim dziale Tomu poświęconym instytucjom znajdzie Czytelnik ciekawostki o skansenie w Sidzinie, o założonym przed niemal stu laty Teatrze i Chórze Włościańskim w Bukowinie Tatrzańskiej, wreszcie o interesującym projekcie związanym ze zbójnictwem karpackim. Natomiast w dziale *Archiwum myśli regionalistycznej* przypominamy rozważania Ludwika Abramowicza poświęcone związkom „krajowości” i regionalizmu.

Wreszcie część Tomu zatytułowana *Materiały, świadectwa, dokumenty* zawiera teksty poświęcone wybitnym osobom pielęgnującym tradycje ludowe w zakresie koronkarstwa, malarstwa, rzeźbiarstwa, a także dokumentuje zanikające już przysłowia. Kolejny tekst przenosi nas w czas świąteczny. Piotr Lulek przedstawia zwyczaj kołędowania Zagórzan, Lachów Szczyrzyckich, Limanowskich i Górali Białych. Przytacza teksty kołęd i pastorałek, szczegółowo opisując obrzędy i ich scenerię, wprowadzając nas w jakże uroczy okres Bożego Narodzenia. Inny nasz stały autor Andrzej Bogunia-Paczyński urzeknie nas wzruszającą opowieścią o losach dwóch wspañiałych ludzi z dziewiętnastowiecznej Galicji, inżyniera kolejowego Wacława Wejwody i lekarza Stanisława Pareńskiego. Prezentowany przez nich etos zawodowy, w dzisiejszych czasach zapomniany nieco, a nawet wyśmiewany, warto przypomnieć, gdyż ma charakter uniwersalny i głęboko humanistyczny mimo tragicznych losów obu bohaterów.

W dziale dotyczącym edukacji regionalnej znajdziemy artykuł poświęcony działalności prowadzonej w Bogdanówce przez Andrzeja Słoninę, który odświeża dawne zwyczaje związane z pracą na roli i życiem na wsi. Z kolei inne spojrzenie na nauczanie regionalizmu prezentuje Krystyna Nita, koordynatorka projektu dla uczniów szkół podstawowych z Europy.

Na końcu tomu znajdzie czytelnik recenzje wybranych książek z zakresu szeroko rozumianego regionalizmu i sprawozdania z działalności szczególnie zasłużonego Towarzystwa Przyjaciół Skawiny z okazji 35-lecia jego działalności.

Zgodnie z tradycją znalazła się również w niniejszym tomie kolejna częśćka pracowicie zebranego materiału do przyszłego słownika biograficznego Małopolski. Można też rzucić okiem na przegląd nowości regionalnych dostępnych w Wojewódzkiej Bibliotece Publicznej w Krakowie.

Tom niniejszy jest, zgodnie z tradycją, zróżnicowany tematycznie, ale wszystkie teksty łączy bliska naszemu sercu Małopolska, której bogate dziedzictwo przyrodnicze, kulturowe, przeszłość historyczną staramy się popularyzować wraz z miłośnikami naszego regionu i aktywnymi na różnych polach regionalistami. Zachęcam do lektury z nadzieją, że prezentowane teksty znajdą życzliwe przyjęcie, dostarczą wrażeń i interesującej wiedzy o naszym najbliższym, a często nieznanym świecie.

Zdzisław Noga

